

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาวิเคราะห์หับทบัญญัติของกฎหมายไทยและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขังในการมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานทางกาย อัน ได้แก่ สิทธิในการได้รับการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย สิทธิในการได้รับหรือมีอาหาร สิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่ม หลับนอน สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล สิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ว่า เป็นไปตามหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักสิทธิมนุษยชน มีความสอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพียงใด โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษามาในบทที่ 3 เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาว่ามีข้อกฎหมายไทยที่ควรปรับปรุง พัฒนาสิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทยให้ เป็นไปตามมาตรฐานสากลประการใดบ้าง

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทยกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

สิทธิของผู้ต้องขังเกิดจากแนวความคิดการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนที่รัฐให้การรับรองคุ้มครองโดยทั่วไป มาตรการคุ้มครองของรัฐจึงอยู่ในลักษณะของการตรากฎหมายมาใช้บังคับซึ่งต้องอยู่ภายใต้กรอบของความชอบด้วยกฎหมาย ขณะเดียวกันรัฐก็ต้องตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อคุ้มครองบุคคลคุ้มครองสังคมและเพื่อใช้สำหรับกลุ่มคนบางกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระเบียบให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย ซึ่งการนำตัวผู้ถูกลงโทษจำคุกไปไว้ในเรือนจำนั้นเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ โดยที่จุดมุ่งหมายของการลงโทษจำคุกเพื่อเป็นการลงโทษต่อผู้กระทำผิดโดยตรง เป็นการจำกัดเสรีภาพทำให้เกิดความลำบาก สูญเสียอิสรภาพและเกียรติยศชื่อเสียงรวมถึงความสุขสบายต่างๆ ต้องพลัดพรากจาก สิ่งที่เคยมีเคยอยู่หรือคนที่รักห่วงใยทั้งหลาย เป็นการสูญเสียฐานะทางสังคม เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดำเนินการลงโทษจะเป็นผู้อบรมแก้ไขให้ผู้ถูกลงโทษได้มีโอกาสสำนึกผิดในการกระทำผิดของตน รวมถึงเป็นการป้องกันสังคมส่วนรวมให้ปลอดภัยจากการกระทำผิดของบุคคลนั้นตลอดชั่วระยะเวลาหนึ่งที่บุคคลเหล่านั้นถูกจำคุกอยู่ และเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้แก้ตัว เมื่อผู้ถูกลงโทษจำคุกหรือผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกถูกนำตัวมายัง

เรือนจำจะเรียกบุคคลเหล่านั้นว่า “นักโทษเด็ดขาด” การลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นเรื่องที่กระทำต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง การลงโทษต้องเป็นไปด้วยความเสมอภาค การกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง ต้องได้รับโทษในอัตราโทษเดียวกัน โดยไม่มีความแตกต่างในเรื่องฐานะ สภาพแวดล้อม หรือปัจจัย แต่โทษที่จะลงนั้นอาจไม่เท่ากันซึ่งเป็นไปตามพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดที่ศาลนำมาประกอบเป็นดุลพินิจในการลงโทษ และการลงโทษเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด

สิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย ได้มีการรับรองไว้ในกฎหมายหลายฉบับและข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ต่างๆ

เรื่องสวัสดิการผู้ต้องขังด้านจัดเลี้ยงอาหาร โดยกำหนดให้ทุกเรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอาหาร 3 มื้อต่อวันและจัดให้มีน้ำดื่มที่สะอาดและเพียงพอแก่ผู้ต้องขัง ถือว่าเป็นสิทธิที่ผู้ต้องขังได้รับเสมอภาคเทียบเท่ากับบุคคลภายนอกที่มีความต้องการในการรับประทานอาหาร 3 มื้อต่อวันและยังให้มีการตรวจสอบเรื่องคุณภาพอาหารที่ผู้ต้องขังจะต้องรับประทาน โดยต้องให้แพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจคุณภาพ ในการจัดอาหารให้ผู้ต้องขัง ต้องคำนึงถึงเรื่องคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร ตามหลักอาหาร 5 หมู่

การจัดให้บริการเครื่องนุ่งห่มหลับนอนแก่ผู้ต้องขังเป็นเรื่องสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐานอีกหนึ่งสิ่งที่จะต้องทำเป็น เพราะผู้ต้องขังต้องมีเครื่องนุ่งห่มไว้เพื่อป้องกันอากาศหนาวเย็นหรือแสงแดด ป้องกันการกระแทกกระทบวัตถุอื่น ตลอดจนเพื่อเป็นการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย เครื่องแต่งกายต้องไม่ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คนต้องขังอื่นและคนฝาก ให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ต้องขังนั้นๆ ด้วยเหตุผลเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่มีหลักคิดว่าตราบไคที่ยังไม่ได้มีคำพิพากษาคัดสินว่าได้กระทำความผิดก็ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ดังนั้นเสื้อผ้าผู้ต้องขังระหว่างก็ไม่ควรที่จะต้องใส่เครื่องแบบของนักโทษเด็ดขาดเพราะอาจเป็นการลดทอนจิตใจและอาจกระทบถึงสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในด้านอื่น ซึ่งในข้อกำหนดในไทยถือว่าการเคารพต่อสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา

การรักษาพยาบาลเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ปัจเจกชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข การรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในด้านการปกครอง เหตุผลทางการแพทย์และหลักมนุษยธรรม เพราะผู้ต้องขังเป็นผู้ที่หมดโอกาสที่จะออกไปรักษาตัวภายนอกเรือนจำด้วยตนเองได้ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในเรือนจำ ความเครียดในชีวิตประจำวัน เป็นสาเหตุให้ผู้ต้องขังเจ็บป่วยมากกว่าบุคคลภายนอก ในแง่ที่ว่าเจ็บป่วยทุกคนต้องได้รับการรักษาที่เท่าเทียมกันในปัจจุบันการรักษาพยาบาลในไทยประชาชนมีสิทธิได้รับการรักษาโดย

ไม่เสียค่าใช้จ่ายดังนั้นผู้ต้องขังจึงได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกับบุคคลภายนอกในการได้รับการรักษาพยาบาล

ในส่วนผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์หรือมีลูกอ่อน ให้จัดเป็นผู้ป่วยเจ็บโดยอนุ โลม ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามสมควรและกรมราชทัณฑ์ยังกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ โดยเมื่อรับผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์เข้ามาในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ให้เจ้าหน้าที่ ชักประวัติการฝากครรภ์และให้นำไปฝากครรภ์ในกรณีที่ไม่เคยได้รับการฝากครรภ์เลย และในรพที่เคยได้รับการฝากครรภ์ให้นำตรวจ ไปตรวจครรภ์ตามแพทย์นัดทุกราย ข้อกำหนดนี้คำนึงถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เด็กที่ติดตัวผู้ต้องขังหญิงมาถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในทุกด้านกับมนุษย์ทุกๆคน

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้พัศดีต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝากตัดผมสั้นหรือโกนผม โกนหนวดและเครา ตัดเล็บ อาบน้ำ และจัดดูร่างกาย ตลอดจนทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มหลับนอนและเครื่องใช้ต่างๆ เกี่ยวกับตน การตัดผม โกนหนวด โกนเครา ไปขังไม่ได้ กำหนดว่าต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขังก่อน ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังบางคนอาจมีข้อจำกัดในด้านศาสนา ดังนั้นข้อกำหนดในส่วนนี้ขัดต่อหลักเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

การปฏิบัติต่อผู้สูญสิ้นอิสรภาพ เช่น ผู้ต้องหาหรือนักโทษเด็ดขาดย่อมได้รับการคุ้มครองศักดิ์ศรีเช่นกัน ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาข้อมมีสิทธิที่จะได้รับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามหลักการนิติรัฐเพื่อค้นหาความจริงและพิสูจน์ความผิด เป็นสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะไปจำกัดหรือละเมิด ไม่ได้การควบคุม “คนต้องขัง” เท่านั้น โดยทั่วไป การควบคุมคนต้องขังจะไม่ใช้เครื่องพันธนาการ เว้นแต่จะมีเหตุที่น่าเชื่อว่า ผู้ต้องขังจะทำอันตรายต่อชีวิตหรือร่างกายผู้อื่น และเห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะป้องกัน ได้ดีกว่าให้ใช้กุญแจมือหรือโซ่ล่ามเพิ่มขึ้นนอกจากตรวนหรือกุญแจเท้าได้ ในรัฐธรรมนูญปี 2540 การปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมดังกล่าวขัดต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 4 ที่บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อม ได้รับความคุ้มครอง” การที่ต้องถูกแยกตัวออกจากสังคมปกติ ซึ่งผู้ต้องขังจะต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของความถูกต้องชอบธรรม ความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานของผู้ต้องขังที่ได้รับจากการถูกจำกัดเสรีภาพตามกฎหมายต่างๆ สิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่การเรียกร้องสิทธิของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (basic human rights) รวมทั้งการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายอันพึงมีของบุคคลเหล่านั้นด้วยผู้ต้องขังซึ่งถือเป็นมนุษย์และพลเมืองของประเทศผู้หนึ่งเพียงแต่สูญเสียสิทธิบางส่วนจากการที่ได้รับโทษไป แต่บุคคลเหล่านี้ยังมีสิทธิที่ยังเหลืออยู่

อีกจากการถูกลงโทษนั้น มิได้หมายความว่าผู้กระทำความผิดที่ถูกต้องขังนั้นสิ้นสิทธิความเป็นมนุษย์ไปเสียทั้งหมดแต่อย่างใด ดังนั้นผู้ต้องขังจึงควรได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับประชาชนทุกคนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เนื่องจากสถานะแห่งความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์เช่นนี้ ย่อมถือว่าดำรงอยู่ในมนุษย์ทุกคน และไม่อาจถูกถูกลิดรอนหรือทำลายลงได้ ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือโดยตัวของเขาเอง หมายความว่า แม้มันจะมีพฤติกรรมที่ชั่วร้ายแล้ว ไร้ศักดิ์ศรีหรือไร้คุณค่า แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาก็ยังคงอยู่มิได้ถูกลิดรอนไปด้วย ดังนั้นจึงต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนของบุคคลที่เป็นผู้ต้องขังในคดีอาญาด้วยเช่นเดียวกัน

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น หมายความว่าบุคคลนั้นจะเป็นใครหรืออยู่ในสถานะใดย่อมได้รับการปฏิบัติจากรัฐโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความจำเป็นที่รัฐต้องประกันให้แก่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนเชื้อชาติหรือศาสนาใดก็ตาม รัฐใดจะกระทำการใดๆ หรือตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดหรือลดหรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตาม การลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่การกระทำที่ทำให้บุคคลมีสถานะต่ำกว่าความเป็นมนุษย์

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

4.2.1 สิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

เรือนจำของผู้ต้องขังไทยมีลักษณะเป็นห้องขังนอนรวมและมีพื้นที่ในการใช้เป็นเรือนนอนไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ต้องขัง อย่างไรก็ตามกรมราชทัณฑ์ได้มีการกำหนดรายละเอียดและมาตรฐานในการปฏิบัติไว้ในบันทึกสำนักทัณฑ์ทวิทยาว่าผู้ต้องขัง 1 คน จะมีพื้นที่เรือนนอน 2.25 ตารางเมตรแต่ในความเป็นจริงปัจจุบัน เรือนจำมีพื้นที่เรือนนอนโดยเฉลี่ย ประมาณ 0.8 ตารางเมตรต่อคน หากคิดตามพื้นที่ความจุมาตรฐาน พื้นที่เรือนนอนในเรือนจำจึงมีความแออัดมากและประสบปัญหาผู้ต้องขังสิ้นเรือนจำ และมีการกำหนดมาตรฐานของลักษณะเรือนนอน ระบบระบายอากาศ ระบบกำจัดของเสีย หรือห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะในปริมาณที่เพียงพอแก่จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ

4.2.2 สิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำข้อ 9-14, ข้อ 85-86 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขัง กรณีห้องขังควรเป็นห้องนอนเดี่ยว กรณีห้องพักรวมต้องคัดสรรนักโทษที่มีความเหมาะสมที่จะมาพักรวมกัน ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องแยกออกจากนักโทษเด็ดขาด ต้องมีหน้าต่างที่กว้างให้แสงสว่างส่องถึงและให้อากาศผ่านถ่ายเทและสะอาด

4.2.3 สิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายเรือนจำไม่มีมาตราใดกล่าวถึงขนาดของห้องขังเดี่ยวและขนาดของห้องขังรวมไว้ แต่ได้มีระบุออกกฎให้ห้องขังเดี่ยวมีขนาดไม่เล็กกว่า 10 ตารางเมตรต่อคนและห้องขังจะต้องมีหน้าต่างให้อากาศถ่ายเทสะดวก อีกทั้งการมีสิ่งของส่วนตัวไว้ในครอบครองและการตกแต่งห้องขังโดยสมบัติส่วนตัวผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้จัดห้องขังด้วยของของตนเองได้ตามความเหมาะสม รูปของบุคคลผู้ใกล้ชิดและของที่ระลึกที่มีค่าในทางส่วนตัวก็อนุญาตให้มีไว้ได้ รวมถึงสิ่งของส่วนตัวอื่นที่เกี่ยวกับการดูแลตนเอง

4.2.4 สิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ต้องขัง โดยการกำหนดให้รัฐมนตรีดำเนินการให้ทุกเรือนจำมีห้องขังเพียงพอสำหรับผู้ต้องขังทั้งหมด ห้องขังที่ใช้คุมขังจะได้รับการรับรองโดยผู้ตรวจสอบว่าขนาดของห้อง แสง อุณหภูมิ การระบายอากาศ มีความเหมาะสมและเพียงพอสำหรับต่อสุขภาพและทำให้นักโทษสามารถติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลา กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ ใบรับรองที่ออกโดยผู้ตรวจสอบ Certified Normal Accommodation (CNA) นี้จะแสดงถึงระยะเวลาที่ผู้ต้องขังจะถูกคุมขังในห้องขังและสถานที่จำกัดและจำนวนของผู้ต้องขังที่จะมีในแต่ละห้องขังที่ต้องไม่แออัดขัดเหยียด นอกจากนี้จำนวนผู้ต้องขังที่ระบุไว้ในใบรับรองอาจจะเกินเกินกว่าที่ระบุไว้ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรี ส่วนขนาดของห้องขังเดี่ยวไม่ได้มีระบุไว้ในระเบียบของเรือนจำว่าขนาดเล็กที่สุดของห้องขังควรมีขนาดเท่าไรหรือคุณภาพของแสงสว่างในห้องขังควรมีอย่างน้อยเพียงไรแต่ได้ระบุว่าอุณหภูมิในห้องขังควรจะอยู่ที่อุณหภูมิ 16 องศา

การจัดให้ผู้ต้องขังได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยเป็นสิทธิของผู้ต้องขังที่รัฐต้องจัดให้ผู้ต้องขังได้อยู่ในเรือนจำที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี ห้องขังต้องไม่แออัดและมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ

4.2.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับบริการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังไทยกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายไทยในเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้ต้องขังได้มีการกำหนดรายละเอียดและมาตรฐานในการปฏิบัติไว้ในบันทึกสำนักทัณฑวิทยา ว่าผู้ต้องขัง 1 คน จะมีพื้นที่เรือนนอน 2.25 ตารางเมตร ระบบระบายอากาศระบบกำจัดของเสียหรือห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะในปริมาณที่เพียงพอแก่จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำแต่อย่างไรก็ดีในเรื่องที่อยู่อาศัยนี้กลับมิได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์หรือกฎกระทรวงฯแต่อย่างใด

แนวทางปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้นั้นมีความสอดคล้องในบางส่วนกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ในส่วนที่ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ที่กำหนดให้ต้องมีหน้าต่างที่กว้างให้แสงสว่างส่องถึงและให้อากาศผ่านถ่ายเทและสะอาดในเรือนจำก็ได้มีกำหนดไว้ว่าระบบระบายอากาศ ระบบกำจัดของเสีย หรือห้องส้วมที่ถูกสุขลักษณะในปริมาณที่เพียงพอ ซึ่งในส่วนนี้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำฯ และในส่วนที่ต่างกันคือในเรือนจำของไทยมีลักษณะเป็นห้องขังรวมที่มีปัญหาผู้ต้องขังกลิ่นเรือนจำ การหลับนอนมีสภาพแออัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย สภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง และในข้อกำหนดข้อ 85-86 ได้กำหนดกรณีห้องพักรวมต้องคัดสรรนักโทษที่มีความเหมาะสมที่จะมาพักร่วมกัน ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาต้องแยกนอกจากนักโทษเด็ดขาดแต่ในประเทศไทยด้วยขนาดของเรือนจำและจำนวนผู้ต้องขังทำให้ในทางปฏิบัติเรือนจำไม่ได้คัดสรรผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาแยกออกจากนักโทษเด็ดขาดไม่ว่าจะเป็นส่วนของเรือนนอนหรือสถานที่ในเวลาทำงานจะอยู่รวมกันหมด ซึ่งกระทบถึงสิทธิการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง

นอกจากนี้ในด้านความสะอาดสุขภาพเรือนจำพบว่ากฎกระทรวงฯ ข้อ 66 กำหนดให้แพทย์มีหน้าที่เข้าตรวจสุขภาพเรือนจำทุก 3 วัน สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 26(1) (จ) ที่ให้แพทย์ตรวจอนามัยในเรื่องความสะอาดของเรือนจำแต่ในทางปฏิบัติในไทยกลับพบว่าไม่มีแพทย์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวตามที่กฎกระทรวงฯ กำหนดไว้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามกฎหมายราชทัณฑ์ของอังกฤษ ได้กำหนดในกฎหมายเรือนจำให้ทุกเรือนจำมีห้องขังเพียงพอสำหรับผู้ต้องขัง ห้องขังที่ใช้คุมขังต้องได้รับการรับรองโดยผู้ตรวจสอบว่าขนาดของห้อง แสง อุณหภูมิ การระบายอากาศ มีความเหมาะสมและเพียงพอสำหรับต่อสุขภาพและผู้ต้องขังสามารถติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลา กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ เมื่อเปรียบเทียบเทียบกับเรือนจำของไทยในทางปฏิบัติเรือนนอนในเรือนจำของไทยเมื่อผู้ต้องขังถูกส่งขึ้นเรือนนอนตามเวลาที่กำหนดก็จะไม่สามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีเหตุเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ก็จะรอให้ถึงเวลาเช้าจึงจะเข้าไปตรวจสอบเหตุ เหตุผลนี้เกิดมาจากสภาพที่แออัดของเรือนจำที่ทำให้ผู้ต้องขังต้องนอนในบริเวณทางเดินในตึกเรือนนอน หากเจ้าหน้าที่เข้าไปในตึกเรือนนอนในเวลากลางคืนอาจทำให้ไม่ปลอดภัยต่อชีวิตของเจ้าหน้าที่ได้ ในส่วนของระบบระบายอากาศ ความสะอาด สภาพแวดล้อม สุขอนามัยได้มีกำหนดไว้ทั้งในกฎหมายเรือนจำอังกฤษและกฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีอาหาร

4.3.1 สิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

ในกฎหมายเรือนจำของไทยที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังไว้ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 77 ในการจัดบริการอาหารทางเรือนจำจัดอาหารให้ผู้ต้องขังอย่างน้อยวันละ 2 มื้อ คือ มื้อเช้าและมื้อเย็น และในกฎกระทรวงฯ ข้อ 77 ยังให้มีการตรวจสอบเรื่องคุณภาพอาหารที่ผู้ต้องขังจะต้องรับประทาน โดยต้องให้แพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจคุณภาพ อีกทั้งยังได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดอาหารเลี้ยงผู้ต้องขัง โดยในการจัดอาหารให้ผู้ต้องขัง ต้องคำนึงถึงเรื่องคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร ตามหลักอาหาร 5 หมู่ และต้องมีการจัดทำรายการอาหารสำหรับผู้ต้องขังในรอบ 1 เดือน

ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 76 ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณารับประทานอาหารส่วนตัวได้ตามสมควร และยังสามารถซื้ออาหารปรุงสำเร็จแล้วจากร้านสะดวกซื้อให้ผู้ต้องขังรับประทานได้

4.3.2 สิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขัง ไว้ว่าผู้ต้องขังทุกคนต้องได้รับอาหารที่มีสารอาหารที่มีประโยชน์ มีคุณภาพและสะอาด เรือนจำต้องจัดเตรียมน้ำดื่มที่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ต้องขังทุกคน

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา จะใช้จ่ายเงินส่วนตัวจัดหาอาหารจากภายนอกโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือญาติมิตรจัดทำให้ก็ได้

4.3.3 สิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังตามกฎหมายสหพันธรัฐเยอรมนี

กฎหมายเรือนจำของสหพันธรัฐเยอรมนี ได้มีการกำหนดเรื่องของสิทธิของผู้ต้องขังไว้ว่าการประกอบอาหารและสารอาหารของโภชนาการในเรือนจำต้องอยู่ในความควบคุมดูแลทางการแพทย์ อาหารพิเศษอาจเกิดจากคำสั่งแพทย์ (เช่น อาหารสำหรับคนป่วย) ที่ควบคุมโดยแพทย์ การจัดหาอาหารต้องกระทำโดยสอดคล้องกับข้อปฏิบัติทางศาสนาของผู้ต้องขังและกำหนดให้ทางเรือนจำจัดหาเครื่องดื่มที่สะอาดให้ผู้ต้องขังโดยใช้น้ำแร่หรือเครื่องดื่มที่มาจากน้ำดื่มสุกแล้วและตามมาตราที่ 21 ในเรื่องเกี่ยวกับอาหารของนักโทษที่ต้องปฏิบัติตามกฎของศาสนาสามารถเป็นไปได้ และผู้ต้องขังต้องสามารถได้รับอนุญาตให้มีการจัดหาอาหารพิเศษด้วยเงินประจำตัว (มาตรา 47) หรือเงินติดกระเป๋า (มาตรา 46) ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่มีเงินประจำตัวหรือเงินติดกระเป๋า โดยมิใช่ความผิดของตน เขาอาจได้รับอนุญาตให้ซื้อสิ่งของในจำนวนที่สมควรจากเงินตนเอง หรือจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา ส่วนผู้ต้องขังอื่นๆก็สามารถจ่ายซื้ออาหารและเครื่องดื่มได้ โดยทาง

เรือนจำมีหน้าที่ในการจัดหาสิ่งของเพื่อให้ผู้ต้องขังจับจ่ายใช้สอย เช่น จัดหาผู้ขายเพื่อที่ประจำอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น

4.3.4 สิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

สิทธิได้รับอาหาร กรมราชทัณฑ์อังกฤษได้กำหนดเรื่องอาหารไว้ในกฎกระทรวงเกี่ยวกับเรือนจำ ว่าอาหารของเรือนจำจะต้องมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน ผ่านกรรมวิธีการปรุงอาหารที่ได้มาตรฐาน มีความหลากหลายและมีปริมาณที่เพียงพอ รวมทั้งต้องจัดน้ำดื่มที่สะอาดและเพียงพอให้แก่ผู้ต้องขังด้วย โดยอาหารทุกอย่างจะถูกตรวจสอบและทดลองรสชาติอย่างสม่ำเสมอโดยแพทย์ และระเบียบเรือนจำข้อ 7A(25) แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับประทานอาหารที่สอดคล้องกับความต้องการของศาสนาของพวกเขา ตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานใหญ่คณะกรรมการเรือนจำกำหนดไว้ ในระเบียบเรือนจำยังระบุว่าบริเวณที่ประกอบอาหารควรมีการตรวจสอบอนามัยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งและระบบการตรวจสอบเป็นการสุ่มตรวจโดยเจ้าหน้าที่อนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระ

ในส่วนผู้ต้องขังหญิงได้วางแนวทางให้เรือนจำต่างๆจัดเตรียมอาหารสำหรับผู้ต้องขังหญิงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังสูงอายุ

4.3.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีอาหารของผู้ต้องขังไทยกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายไทยในเรื่องสิทธิได้รับอาหารของผู้ต้องขังที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเรือนจำในการจัดหาอาหารให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อยวันละ 2 มื้อ คือ เช้ากับเย็น ซึ่งเป็นการไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแต่ในทางปฏิบัติของเรือนจำในไทยในปัจจุบัน ในเรือนจำต่างๆได้จัดหาอาหารให้ผู้ต้องขังรับประทานวันละ 3 มื้อและยังจัดให้มีบริการน้ำดื่มที่สะอาดไว้อย่างเพียงพอในโรงเลี้ยงอาหารและเรือนนอน แสดงให้เห็นในทางปฏิบัติของเรือนจำไทยสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำและกฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและอังกฤษ

กฎหมายไทยยังมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบเรื่องคุณภาพอาหารที่ผู้ต้องขังจะต้องรับประทาน โดยต้องให้แพทย์หรือเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นผู้ตรวจคุณภาพ ในการจัดหาอาหารให้ผู้ต้องขัง ต้องคำนึงถึงเรื่องคุณค่าทางโภชนาการของอาหาร ตามหลักอาหาร 5 หมู่ และต้องมีการจัดทำรายการอาหารสำหรับผู้ต้องขังในรอบ 1 เดือน บทบัญญัติในส่วนนี้จึงสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำที่บัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องขังในเรื่องอาหารไว้ในข้อ 26(1) ก. ให้แพทย์ต้องตรวจตราและเสนอคำแนะนำไปยังผู้บัญชาการเรือนจำในเรื่องปริมาณ คุณภาพ การปรุงและการจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง และในกฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีระบุว่าประกอบอาหารและ

สารอาหารของโภชนาการในเรือนจำต้องอยู่ในความควบคุมดูแลทางการแพทย์ ส่วนอังกฤษได้มีการกำหนดให้ตรวจสอบคุณภาพอาหาร โดยอาหารทุกอย่างจะถูกตรวจสอบและทดลองรสชาติอย่างสม่ำเสมอโดยแพทย์ อีกทั้งยังมีการระบุว่าบริเวณที่ประกอบอาหารควรจะมีการตรวจสอบอนามัยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งและระบบการตรวจสอบเป็นการสุ่มตรวจโดยเจ้าหน้าที่อนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นอิสระแต่ในประเทศไทยในทางปฏิบัติของเรือนจำต่างๆไม่มีการให้แพทย์เข้าตรวจสอบคุณภาพของอาหารเลย

หากพิจารณาหนังสือกรมราชทัณฑ์ พบว่ากรมราชทัณฑ์ใส่ใจในเรื่องของคุณภาพอาหารของผู้ต้องขังมากขึ้น เช่น การกำหนดรายการอาหารในรอบ 31 วัน เพื่อการจัดอาหารให้ผู้ต้องขังมีความหลากหลาย การจัดอาหารตามหลักศาสนา แยกที่ประกอบอาหารของศาสนาอื่น การกำหนดอาหารอ่อนแก่ผู้ต้องขังป่วย การจัดอาหารแก่ผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ การให้ประกอบอาหารโดยไม่ใส่ผงชูรส และการจัดน้ำดื่มที่สะอาดให้เพียงพอกับความต้องการ เป็นต้น การจัดอาหารที่หลากหลายและอาหารให้ผู้ต้องขังตามศาสนาแสดงถึงพัฒนาการที่ดีในการบริการด้านอาหารที่ผู้ต้องขังควรได้รับตามสิทธิตรงตามแนวทางที่เรือนจำของประเทศต่างๆดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เช่น กฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการจัดอาหารต้องกระทำโดยสอดคล้องกับข้อปฏิบัติทางศาสนาของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังต้องสามารถได้รับอนุญาตให้มีการจัดหาอาหารพิเศษด้วยและอังกฤษว่าอาหารของเรือนจำจะต้องมีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน มีความหลากหลายและมีปริมาณที่เพียงพอ ผู้ต้องขังด้วย และระเบียบเรือนจำข้อ 7A (25) แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับประทานอาหารที่สอดคล้องกับความต้องการของศาสนาของพวกเขา ในส่วนผู้ต้องขังหญิงอังกฤษได้วางแนวทางให้เรือนจำต่างๆ จัดเตรียมอาหารสำหรับผู้ต้องขังหญิงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังตั้งครรภ์ ผู้ต้องขังสูงอายุ

แต่อย่างไรก็ตามกรมราชทัณฑ์ไทยไม่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดหาอาหารพิเศษสำหรับผู้ต้องขังป่วยที่เป็นโรคเฉพาะทางที่ไม่สามารถรับประทานอาหารบางชนิดได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคเก๊าท์ โรคไต โรคไขมันอุดตัน โรคหัวใจ เพื่อรักษาสุขภาพของผู้ต้องขังดังเช่นที่เรือนจำต่างๆของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีการจัดหาอาหารพิเศษที่เกิดจากคำสั่งแพทย์ (อาหารสำหรับคนป่วย) ที่ควบคุมโดยแพทย์ เพื่อเป็นการรักษาโรคอย่างสมบูรณ์ การราชทัณฑ์ไทยจึงควรนำแนวความคิดในการจัดหาอาหารพิเศษสำหรับผู้ต้องขังป่วยด้วยโรคเฉพาะทางที่ต้องมีการควบคุมอาหารมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้ต้องขัง และทำให้สิทธิของผู้ต้องขังได้รับความคุ้มครองมากขึ้น

นอกจากนี้การราชทัณฑ์ไทยยังให้สิทธิผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสามารถซื้อเครื่องบริโภคที่ปรุงแล้วเสร็จที่นำมาฝากขายในร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 87 ที่ให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาใช้เงินส่วนตัวจัดหาอาหารรับประทานเองได้และตรงตามแนวทางที่เรือนจำของประเทศต่างๆ ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เช่น กฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ผู้ต้องขังสามารถได้รับอนุญาตให้มีการจัดหาอาหารพิเศษด้วยเงินประจำตัว (มาตรา 47) หรือเงินติดกระเป๋า (มาตรา 46) ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่มีเงินประจำตัวหรือเงินติดกระเป๋า โดยมีใช้ความผิดของตน เขาอาจได้รับอนุญาตให้ซื้อสิ่งของในจำนวนที่สมควรจากเงินตนเอง หรือจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา ส่วนผู้ต้องขังอื่นๆ ก็สามารถจับจ่ายซื้ออาหารและเครื่องคัมได้ โดยทางเรือนจำมีหน้าที่ในการจัดหาสิ่งของเพื่อจะให้ผู้ต้องขังจับจ่ายใช้

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอน

4.4.1 สิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

โดยกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดในเรื่องเครื่องแต่งกายและเครื่องหลับนอนของผู้ต้องขังไว้ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 69, 70 ให้นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่อธิบดีกำหนดและมีการแจกจ่ายเครื่องนุ่งห่มหลับนอนให้แก่ักโทษเด็ดขาดและกำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 โดยกำหนดลักษณะของเครื่องแต่งกายของนักโทษเด็ดขาดไว้โดยแบ่งตามลำดับชั้นของนักโทษและในระเบียบกรมฯกำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ต้องขังนั้นๆ แต่หากไม่มีและจำเป็นให้รัฐต้องจัดจ่ายเฉพาะเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุง ที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง

ในส่วนเสื้อผ้าผู้ต้องขังที่ออกไปนอกเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ไทยกำหนดเครื่องแต่งกายพิเศษไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ทำงานสาธารณะ หรือเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขังไปศาลก็มีสัญลักษณ์ติดไว้ที่แขนต่างหา

ในเรื่องสิทธิในการได้รับเครื่องหลับนอนของผู้ต้องขังมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงฯ ให้มีการแจกจ่ายเครื่องหลับนอนให้แก่ักโทษเด็ดขาด คือ ผ้าห่มนอน 1 ผืน เสื้อปูนอน 1 ผืน และกำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังมีเครื่องหลับนอน โดยอนุญาตให้มี 1 ชุด หากของเดิมหมดสภาพการใช้งาน เมื่อจะแจกจ่ายของใหม่ จะต้องให้ผู้ต้องขังนำของเก่ามาแลกคืน และผู้ต้องขังทุกคนมีหน้าที่จักต้องรักษาความสะอาดเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของตนด้วย

4.4.2 สิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขัง ไว้ว่าเรือนจำต้องจัดเสื้อผ้าที่เหมาะสมแก่สภาพอากาศ โดยคำนึงถึงสุขอนามัยและความสะอาดต้องไม่มีลักษณะน่าอับอายหรือด้อยค่า เสื้อผ้าและชุดชั้นในต้องมีการเปลี่ยนซักอยู่เสมอตตามความจำเป็น ในการรักษาสุขอนามัย เรือนจำต้องตรวจสอบดูแลเสื้อผ้าที่อนุญาตให้นักโทษจัดหาเอง ให้มีสภาพที่เหมาะสมและสะอาด กรณีนักโทษได้รับอนุญาตให้ออกไปนอกเรือนจำพึงได้รับอนุญาตให้ใส่เสื้อผ้าที่จัดหาเอง

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ควรได้รับอนุญาตแต่งกายด้วยเสื้อผ้าส่วนตัวที่สะอาดเรียบร้อย ถ้าให้สวมเครื่องแบบเรือนจำต้องแตกต่างจากชุดเครื่องแบบนักโทษเด็ดขาด

ต้องจัดให้ผู้ต้องขังนอนในที่นอนที่เป็นสัดส่วนเฉพาะของตนอย่างเพียงพอ และมีการดูแลทำความสะอาดเป็นประจำ

4.4.3 สิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขังตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายเรือนจำของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการกำหนดเรื่องของสิทธิของผู้ต้องขังในการแต่งกายไว้ว่า การแต่งกายของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังต้องสวมเสื้อผ้าของเรือนจำ สำหรับในเวลากลางของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังต้องได้รับเสื้อผ้าสวมทับเป็นพิเศษ แต่ในกรณีที่ผู้ต้องขังออกไปนอกเรือนจำ ผู้บัญชาการเรือนจำอาจอนุญาตให้ผู้ต้องขังสวมเสื้อผ้าของตนเอง

ในปัจจุบันนี้ชุดของผู้ต้องขังไม่ได้ถูกออกแบบให้เป็นลายทางเป็นที่น่าสังเกต แต่ค่อนข้างเหมือนกับชุดคนงานทั่วไป

กฎหมายเรือนจำในแคว้นฮัมบูร์กและแคว้นนีเดอร์ซาคเซิน แคว้นฮัมบูร์กผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าของตัวเองเมื่อพวกเขา สามารถทำความสะอาด และซ่อมแซมด้วยค่าใช้จ่ายของตัวเองและแคว้นนีเดอร์ซาคเซิน ผู้ต้องขังสวมเสื้อผ้าของตัวเองเมื่อเธอหรือเขามีการทำความสะอาดและซ่อมแซมด้วยค่าใช้จ่ายของตนเองแต่มีข้อยกเว้นในการแต่งกายเมื่อมีเหตุผลเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือการจัดระเบียบของเรือนจำ

4.4.4 สิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

สิทธิได้รับหรือมีเครื่องแต่งกาย กรมราชทัณฑ์อังกฤษได้กำหนดเรื่องเครื่องแต่งกายตามกฎกระทรวง (The Prison Rules 1999) ได้กำหนดในเรื่องเสื้อผ้าของผู้ต้องขังไว้โดยแยกเป็นเสื้อผ้าของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอาจสวมใส่เสื้อผ้าส่วนตัวได้แต่ต้องมีความเหมาะสม เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด จะได้รับอนุญาตให้มีการจัดหาเสื้อผ้าที่สะอาดเพียงพอจากภายนอกเรือนจำ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ต้องไปขึ้นศาลสามารถใส่เสื้อผ้าของ

ตนเองหรือเสื้อผ้าในชุดธรรมดา โดยได้รับอนุญาตจากรัฐให้จัดใส่เสื้อผ้าที่มีการกำหนดลักษณะพิเศษให้โดดเด่นโดยการทำเครื่องหมายเป็นพิเศษหรือมีสีเฉพาะ

นักโทษเด็ดขาดหรือผู้ต้องขังที่ได้รับการตัดสินจากศาลแล้วทางเรือนจำต้องจัดหาเสื้อผ้าให้รวมถึงเสื้อผ้าที่จำเป็นต้องให้ผู้ต้องขังใส่ในเวลาทำงานด้วย ในระเบียบเรือนจำ ข้อ 14(21) จะต้องจัดชุดชั้นในให้เพียงพอสำหรับผู้ต้องขังและจะต้องมีให้เปลี่ยนอย่างน้อยสัปดาห์ละสองครั้ง แต่ไม่มีการระบุระยะเวลาไว้ว่าเสื้อผ้าของผู้ต้องขังจะเปลี่ยนได้เมื่อไหร่ นอกจากนี้มีคำแนะนำว่าผู้ต้องขังทุกคน ควรได้สวมใส่เสื้อผ้าของตนเองในระหว่างการเยี่ยม

สำหรับผู้ต้องขังหญิงไม่ว่าจะอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือนักโทษเด็ดขาดสามารถสวมใส่เสื้อผ้าของตนเองได้เพื่อเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ตนเองและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขังหญิง (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 28) โดยต้องเป็นเสื้อผ้าที่สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยและเหมาะสม กรณีผู้ต้องขังมีเสื้อผ้าไม่เหมาะสมเรือนจำจะต้องจัดหาให้ ทั้งนี้ ญาติและเพื่อนของผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้นำเสื้อผ้าใหม่มาให้ผู้ต้องขังและนำเสื้อผ้าของผู้ต้องขังกลับไปซักทำความสะอาดได้ (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 28)

กลุ่มผู้ต้องขังหญิงผิวสีจะได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม (HM Prison service, 2008, p. 44)

ในส่วนของเครื่องหลับนอน กฎกระทรวงได้กำหนดให้ผู้ต้องขังแต่ละคนต้องจัดให้มีเตียงแยกต่างหากและมีเครื่องนอนที่แยกเป็นสัดส่วนที่เพียงพอเพื่อความอบอุ่นและมีผลดีต่อสุขภาพและระเบียบเรือนจำข้อ 14(27) ยังกำหนดให้เครื่องนอนควรจะได้รับทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ โดยผ้าปูที่นอนและหมอนควรทำความสะอาดสัปดาห์ละครั้ง

4.4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีเครื่องนุ่งห่มหลับนอนของผู้ต้องขังไทยกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายไทยในเรื่องเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังไว้ในกฎกระทรวงฯ ข้อ 69,70 ให้นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่อธิบดีกำหนดและมีการแจกจ่ายเครื่องนุ่งห่มหลับนอนให้แก่นักโทษเด็ดขาดและกำหนดไว้ในระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขัง พ.ศ. 2538 โดยกำหนดลักษณะของเครื่องแต่งกายของนักโทษเด็ดขาดไว้โดยแบ่งตามลำดับชั้นของนักโทษ ระเบียบฯ นี้กำหนดบังคับเฉพาะนักโทษเด็ดขาดและคนต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา หลักปฏิบัตินี้เป็นหลักเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอังกฤษนักโทษเด็ดขาดหรือผู้ต้องขังที่ได้รับการตัดสินจากศาลแล้วทางเรือนจำต้องจัดหาเสื้อผ้าให้รวมถึงเสื้อผ้าที่จำเป็นต้องให้ผู้ต้องขังใส่ในเวลาทำงานด้วย

แต่ในระเบียบเรือนจำ ข้อ 14(21) ของอังกฤษ ระบุว่าเรือนจำจะต้องจัดชุดชั้นในให้เพียงพอสำหรับผู้ต้องขังด้วยทั้งผู้ต้องขังชายและหญิง สำหรับประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้เรือนจำจัดหาชุดชั้นในให้แก่ผู้ต้องขัง ในปัจจุบันเครื่องนุ่งห่มก็น่าจะต้องกล่าวรวมถึงชุดชั้นในด้วย เรือนจำไทยน่าจะมีการกำหนดให้แจกชุดชั้นในให้แก่ผู้ต้องขังเพราะเป็นสิทธิที่ผู้ต้องขังพึงจะได้รับ

และในระเบียบกรมฯ กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ต้องขังนั้นๆ แต่หากไม่มีและจำเป็นให้รัฐต้องจัดจ่ายเฉพาะเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุง ที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง ซึ่งในส่วนที่กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาให้ใช้เครื่องแต่งกายส่วนตัวของผู้ต้องขังได้นั้น สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำข้อ 88 และเป็นไปในทิศทางปฏิบัติเดียวกันกับกฎหมายอังกฤษที่กำหนดให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาอาจสวมใส่เสื้อผ้าส่วนตัวได้แต่ต้องมีความเหมาะสม เป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาด จะได้รับอนุญาตให้มีการจัดหาเสื้อผ้าที่สะอาดเพียงพอจากภายนอกเรือนจำ แต่ในกรณีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาไม่มีเครื่องแต่งกายส่วนตัว รัฐต้องจัดจ่ายเฉพาะเสื้อ กางเกง หรือผ้าถุง ที่กำหนดไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางนั้น ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำข้อ 88 ที่ถ้ารัฐให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสวมชุดเครื่องแต่งกายของเรือนจำ ต้องเป็นชุดที่แตกต่างจากชุดของนักโทษเด็ดขาด เพราะอาจทำให้การแยกประเภทของผู้ต้องขังได้ยากและกระทบถึงสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาได้

ในส่วนเครื่องแต่งกายของผู้ต้องขังที่ออกไปนอกเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ไทยกำหนดเครื่องแต่งกายพิเศษไว้สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ทำงานสาธารณะ หรือเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ต้องขังไปศาลก็มีสัญลักษณ์ติดไว้ที่แขนต่างหากซึ่งข้อกำหนดนี้เป็นหลักปฏิบัติเดียวกันกับอังกฤษ ที่ให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาที่ต้องไปขึ้นศาลสามารถใส่เสื้อผ้าของตนเองหรือเสื้อผ้าในชุดธรรมดาโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้จัดใส่เสื้อผ้าที่มีการกำหนดลักษณะพิเศษให้โดดเด่นโดยการทำเครื่องหมายเป็นพิเศษหรือมีสีเฉพาะ

กฎหมายอังกฤษ ยังได้กำหนดสำหรับผู้ต้องขังหญิงไม่ว่าจะอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีหรือนักโทษเด็ดขาดสามารถสวมใส่เสื้อผ้าของตนเองได้เพื่อเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ตนเองและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขังหญิง (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003p. 28) โดยต้องเป็นเสื้อผ้าที่สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยและเหมาะสม กรณีผู้ต้องขังมีเสื้อผ้าไม่เหมาะสม เรือนจำจะต้องจัดหาให้ ทั้งนี้ ญาติและเพื่อนของผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้นำเสื้อผ้าใหม่มาให้ผู้ต้องขังและนำเสื้อผ้าของผู้ต้องขังกลับไปซักทำความสะอาดได้ (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003 p. 28) ในกฎหมายเรือนจำไทยไม่ได้มีระบุให้ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นนักโทษ

เด็ดขาดใส่เสื้อผ้าของตนเองได้ ซึ่งควรจะมีการเพิ่มไปในข้อกำหนดด้วยเหตุผลเดียวกันกับอังกฤษก็ เพื่อเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้ตนเองและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขังหญิง

ในส่วนของเครื่องแต่งกายตามลัทธิศาสนาไม่พบว่ากฎหมายไทยกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังดังเช่นอังกฤษที่กำหนดไว้ว่ากลุ่มผู้ต้องขังหญิงผิวสีจะได้รับอนุญาตให้สวมใส่เสื้อผ้าที่สอดคล้องกับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม (HM Prison service, 2008, p. 44)

ในส่วนของเครื่องหลับนอนของผู้ต้องขังมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงฯ ให้มีการแจกจ่ายเครื่องหลับนอนให้แก่นักโทษเด็ดขาด คือ ผ้าห่มนอน 1 ผืน เสื้อนอน 1 ผืน ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับเตียงนอนเป็นสัดส่วน และในทางปฏิบัติเรือนจำจะจัดเฉพาะให้มีการปูเสื่อน้ำมันขนาดใหญ่ในเรือนนอนทั้งห้องและแจกเฉพาะผ้าห่มนอนให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัตินี้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ แต่เนื่องจากเรือนจำในไทยเป็นเรือนนอนห้องขังรวมไม่ได้เป็นห้องขังเดี่ยวอย่างในต่างประเทศ ด้วยสภาพอากาศและสภาพของขนาดพื้นที่เรือนจำไทยที่มีการควบคุมผู้ต้องขังในห้องขังรวมจึงไม่สามารถจัดเตียงแยกให้แก่ผู้ต้องขังได้

4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล

4.5.1 สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

การใช้สิทธิรักษาพยาบาลของประชาชนทั่วไปในไทย ส่วนใหญ่อยู่ในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล ซึ่งสิทธิดังกล่าวครอบคลุมถึงการตรวจคัดกรองความเสี่ยง โดยการตรวจสุขภาพทั่วไปตามความจำเป็น และการตรวจโรคมะเร็ง ทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ในกฎหมายเรือนจำของไทยที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล ตั้งแต่เริ่มแรกที่รับตัวผู้ต้องขัง โดยให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกรับตัวเข้าไว้ใหม่เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำที่ต้องจัดแยกผู้ต้องขังที่รับตัวไว้ใหม่จากผู้ต้องขังอื่นเพื่อให้แพทย์ได้ตรวจก่อน การตรวจอนามัยผู้ต้องขังแรกเข้าหรือการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังที่เจ็บป่วยให้ประสานกับแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัด

ในเรือนจำทุกแห่งให้จัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาลผู้ต้องขังป่วย และจัดให้มีผู้มีความรู้พอสมควรมีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น ทุกเรือนจำให้มีแพทย์ประจำการโดยเฉพาะ เรือนจำที่ไม่มีแพทย์ประจำการให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขเป็นแพทย์เรือนจำ

การตรวจรักษาหากแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำให้แพทย์แจ้งต่อพัศดีและทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำ ในรายงานนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบ ความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บ และสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล

ในด้านเวชภัณฑ์ทางการแพทย์มีการกำหนดมาตรฐานไว้ โดยมีเวชภัณฑ์ตามบัญชียาพื้นฐานที่กรมราชทัณฑ์กำหนดและมีปริมาณเพียงพอได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ต้องขัง โดยต้องจัดการบริหารเวชภัณฑ์และคลังยาอย่างมีประสิทธิภาพและในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้อนุญาตให้เรือนจำหรือทัณฑสถานจัดจำหน่ายยารักษาโรคบางประเภทในร้านสะดวกซื้อให้ผู้ต้องขังได้

ในส่วนผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์หรือมีลูกอ่อน ให้จัดเป็นผู้ป่วยเจ็บโดยอนุโลม ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามสมควรและกรมราชทัณฑ์ยังกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ไว้โดยเฉพาะด้วย

4.5.2 สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล ตั้งแต่เริ่มแรกไว้ว่า แพทย์ต้องตรวจสอบสุขภาพผู้ต้องขังทุกคน ตั้งแต่แรกรับและหลังจากนั้นอีกตามความจำเป็น แพทย์ต้องตรวจสอบสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ต้องขังที่ป่วย

ในเรือนจำต้องมีแพทย์อย่างน้อย 1 คน มีความรู้ด้านจิตบำบัด การให้บริการควรต้องประสานกับโรงพยาบาลหรือศูนย์สาธารณสุขของชุมชนหรือรวมถึงศูนย์จิตบำบัด และต้องรายงานต่อผู้บัญชาการเรือนจำเมื่อพบว่าผู้ต้องขังรายใดควรส่งตัวไปบำบัดรักษาภายนอกเรือนจำ กรณีผู้ต้องขังป่วยต้องรับการรักษาโดยแพทย์เฉพาะทาง ควรส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาลเรือนจำเฉพาะโรคนั้นหรือโรงพยาบาลนอกเรือนจำ กรณีที่ในเรือนจำมีสถานพยาบาลเองจะต้องมีอุปกรณ์ในการบำบัดรักษาและยาที่พอแก่การเจ็บป่วยพร้อมเจ้าหน้าที่การแพทย์ประจำ เรือนจำต้องให้บริการทันตกรรมโดยทันตแพทย์แก่ผู้ต้องขังทุกคน

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา มีสิทธิให้แพทย์ หรือทันตแพทย์ประจำตัวเข้าพบและตรวจรักษาได้ ถ้ามีเหตุผลเพียงพอและเสียค่าใช้จ่ายเอง

เรือนจำหญิงต้องจัดให้มีที่พักรักษาให้หญิงที่มีครรภ์ก่อนและหลังคลอดบุตร ถ้าสามารถจัดให้หญิงได้คลอดบุตรที่โรงพยาบาลนอกเรือนจำได้ก็ยิ่งดี ถ้าหากเด็กคลอดในเรือนจำไม่ควรบันทึกในสูติบัตรว่าเด็กเกิดในเรือนจำ ถ้าอนุญาตให้ทารกอยู่กับมารดาในเรือนจำ ต้องจัดให้มีผู้ดูแลทารกในเรือนจำ

4.5.3 สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การรักษาพยาบาลของประชาชนในเยอรมนี เป็นระบบการประกันสุขภาพภาคบังคับ ระบบประกันสังคม (Socail Health Insurance) สำหรับประชาชนผู้มีรายได้ ส่วนผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ที่ไม่มีงานทำ จะได้รับการคุ้มครองด้านสุขภาพผ่านระบบสวัสดิการสังคม ระบบประกันสุขภาพหลักของประเทศถูกบริหารจัดการโดย กองทุนการเจ็บป่วย (Sickness Fund) ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานเอกชนไม่หวังผลกำไร ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนเจ็บป่วย ต้องตรวจร่างกายทุกคน และขึ้นทะเบียนเลือกแพทย์และทันตแพทย์ที่จะใช้บริการ ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกองทุนเจ็บป่วยไม่สามารถเข้ารับบริการกับแพทย์หรือสถานพยาบาลที่เป็นสมาชิกของกองทุนการเจ็บป่วยได้

กฎหมายบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักการสำคัญว่า สุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังทั้งในทางกายและทางจิตจะต้องได้รับการดูแลไม่ให้ถูกระทบกระเทือนและจะต้องได้รับการดูแลด้วยมาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองสุขภาพอนามัยและในการดูแลความสะอาด

ในการตรวจสุขภาพและการรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังที่มีอายุ 35 ปี บริบูรณ์ ต้องได้รับการตรวจป้องกันโรคทุกสองปี โดยเฉพาะการตรวจป้องกันเกี่ยวกับโรคหัวใจและความดันโลหิต โรคไต โรคเบาหวาน

สำหรับผู้ต้องขังชายเมื่อมีอายุครบ 45 ปี บริบูรณ์ มีสิทธิร้องขอให้ตรวจเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคมะเร็งได้อย่างมากปีละหนึ่งครั้ง

ส่วนผู้ต้องขังหญิงเมื่อมีอายุครบ 40 ปี บริบูรณ์ มีสิทธิร้องขอให้ตรวจเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคมะเร็งได้อย่างมากปีละหนึ่งครั้ง ผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตรพักอาศัยอยู่กับตนในเรือนจำมีสิทธิร้องขอให้ตรวจป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคที่เป็นอันตรายมากต่อการพัฒนาทางร่างกายหรือจิตใจของบุตรจนกว่าบุตรจะมีอายุครบ 6 ปี บริบูรณ์ ผู้ต้องขังหญิงระหว่างตั้งครรภ์มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลทางการแพทย์และการผดุงครรภ์ในเรือนจำ ในการทำคลอดต้องกระทำในโรงพยาบาลนอกเรือนจำ ถ้าไม่อาจทำได้เนื่องจากเหตุผลพิเศษ ให้ทำคลอดในเรือนจำที่มีแผนกทำคลอด ยา เครื่องเวชภัณฑ์และเครื่องมือในการรักษา ต้องจัดให้มีไว้บริการกรณีมีปัญหาการตั้งครรภ์และเกี่ยวพันกับการคลอด

ผู้ต้องขังที่มีอายุ 14 ปีแต่ไม่เกิน 20 ปี บริบูรณ์มีสิทธิร้องขอให้ตรวจโรคฟันหนึ่งครั้งในระยะเวลา 6 เดือน ตรวจอนามัยของช่องปาก สภาพของเหงือก โรคฟันผุ

การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เมื่อเจ็บป่วยเพื่อป้องกันไม่ให้อาการเลวร้ายยิ่งขึ้น และบรรเทาอาการเจ็บป่วย ต้องให้มีการรักษาพยาบาลทางการแพทย์ ทันตแพทย์ การดูแลด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ยา การให้การรักษาบาดแผล

อำนาจและความรับผิดชอบในการดูแลสุขภาพและรักษาผู้ต้องขังอยู่ในความรับผิดชอบโดยแพทย์เรือนจำ ความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ต้องขังเป็นลักษณะที่อยู่ภายใต้กฎหมาย การตรวจรักษาผู้ป่วยเป็นวิจักษณ์ของแพทย์รวมถึงการบำบัดจิตด้วย แพทย์มีสิทธิในการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องขังที่ป่วย เว้นแต่ข้อมูลนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของผู้คุมที่เป็นการป้องกันอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของผู้ต้องขัง

แพทย์เฉพาะทางจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการรักษาผู้ต้องขังต่อเมื่อแพทย์เรือนจำเจอสถานการณ์ที่หนักหรือจำเป็นต้องรักษาด้วยแพทย์เฉพาะทาง

ผู้ต้องขังจะปฏิเสธการรักษาจากแพทย์เรือนจำและขอรับการรักษาจากแพทย์ส่วนตัวก็ต่อเมื่อผู้ต้องขังเลือกใช้จ่ายเงินของตัวเอง โดยมีเหตุผลว่าผู้ต้องขังไม่สามารถเชื่อถือในการรักษาของแพทย์เรือนจำได้

กฎหมายเยอรมนีกำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการดูแลด้วยอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน เครื่องเสริมร่างกาย อุปกรณ์ช่วยในทางกระดูกและอื่นๆ ที่จำเป็นเฉพาะกรณีเพื่อความมั่นใจในผลการรักษาพยาบาล หรือความสมดุลเนื่องจากความพิการ เมื่อคำนึงถึงระยะเวลาในการถูกจำคุกแล้วมีความชอบธรรมกับการบังคับโทษ

ในด้านต้นทุนค่าธรรมเนียมช่วยเหลือค่าฟันปลอมและการครอบฟัน รัฐจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด ด้วยความเห็นชอบของผู้ต้องโทษ

การย้ายสถานที่เมื่อป่วย ผู้ต้องขังป่วยอาจถูกย้ายไปโรงพยาบาลของเรือนจำ หรือไปเรือนจำอื่นที่เหมาะสมกับการรักษาพยาบาล ในกรณีที่ไม่สามารถรักษาในเรือนจำที่ผู้ต้องขังอยู่ได้ ให้ทำการย้ายไปให้ทันต่ออาการของผู้ต้องขัง

4.5.4 สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

ระบบบริการด้านสุขภาพของอังกฤษ ส่วนใหญ่เป็นระบบของรัฐ ซึ่งให้ความคุ้มครองด้านบริการทางการแพทย์แก่ทุกคน ครอบคลุมทั้งด้านอายุรกรรมและศัลยกรรม โดยไม่คำนึงถึงรายได้ของผู้มารับบริการ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเมื่อไปรับบริการ เรียกว่าระบบบริการสุขภาพแห่งชาติ (NHS)

พระราชบัญญัติเรือนจำของอังกฤษได้กำหนดเรื่องการรักษาพยาบาลไว้ว่าทุกเรือนจำจะต้องมีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ (medical officer) ประจำเรือนจำ พระราชบัญญัติเรือนจำระบุว่าการดูแลสุขภาพจิตใจและร่างกายของผู้ต้องขังในเรือนจำและในกฎกระทรวง (The Prison Rules 1999) ยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่แพทย์อาชญาวิทยา (medical practitioner) ที่ขึ้นทะเบียนตามพระราชบัญญัติแพทย์ (Medical Act 1983) เจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์จะต้องปรึกษาแพทย์ก่อนที่จะดำเนินการดำเนินการใดๆ ที่ร้ายแรงหรือสำคัญ

โดยทั่วไปเรือนจำจะมีหน่วยงานด้านการรักษาพยาบาล (Health Care Service for Prisoner, HCSP) เพื่อดูแลและให้การรักษาพยาบาลแก่ผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด (HCSP) ในกรณีที่เรือนจำซึ่งผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวอยู่ ไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยของผู้ต้องขังได้ ผู้ต้องขังอาจถูกส่งตัวเพื่อไปรับการรักษายังเรือนจำอื่น หรืออาจเชิญแพทย์ผู้เชี่ยวชาญมาให้การรักษาส่งตัวภายในเรือนจำ หรือผู้ต้องขังอาจถูกส่งตัวเพื่อไปรักษาในโรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ

แพทย์มีหน้าที่ต้องคอยดูแลรักษาผู้ต้องขังที่ป่วยเป็นจิตเวชและรายงานผู้บัญชาการเรือนจำ (Governor) ในกรณีมีเหตุผลเพียงพอว่าจากการตรวจผู้ต้องขังที่ป่วยทางจิตควรได้รับการรักษาจากโรงพยาบาลวิชายัตแพทย์และผู้ต้องขังอาจถูกส่งตัวเพื่อไปรักษาภายนอกเรือนจำ

การรักษาพยาบาลโดยแพทย์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขัง แพทย์ต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบถึงวิธีการรักษา ขั้นตอนการรักษา

ผู้ต้องขังไม่สามารถเก็บยาใดๆ ไว้กับตนเองได้ ดังนั้น ผู้ต้องขังจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่พยาบาลทราบถึงยาที่ผู้ต้องขังจำเป็นต้องใช้ เพื่อให้แพทย์ของเรือนจำเขียนใบรับรองแพทย์ให้หน่วยเภสัชกรรมของเรือนจำจ่ายยาให้แก่ผู้ต้องขัง

ทั้งนี้ประวัติด้านการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขัง โดยปกติแล้วจะถูกส่งให้กับเจ้าหน้าที่พยาบาลของเรือนจำ เมื่อผู้ต้องขังให้ความยินยอม ผู้ต้องขังมีสิทธิขอทำสำเนาข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พยาบาลของเรือนจำและมีสิทธิตรวจสอบแก้ไขข้อมูลดังกล่าวได้ ในกรณีที่ผู้ต้องขังเห็นว่าข้อมูลดังกล่าวไม่ถูกต้องตรงกับความจริงและควรส่งบันทึกดังกล่าวไปกลับผู้ต้องขังถ้ามีการย้ายไปยังเรือนจำอื่น ภายใต้บทบัญญัติข้อมูลสุขภาพ (Health Records Act 1990) องค์กรที่แพทย์อาจปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูลหากเห็นว่าจะจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังหรือบุคคล

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสามารถร้องขอการรักษาพยาบาลจากแพทย์หรือทันตแพทย์ และจ่ายค่าใช้จ่ายในการรักษาเองโดยได้

ผู้ต้องขังหญิงที่รับการรักษาพยาบาลภายในเรือนจำมีสิทธิที่จะเลือกรับการรักษาพยาบาลจากเจ้าหน้าที่ผู้หญิงเป็นการเฉพาะได้ ในส่วนของแพทย์โดยมากจะเป็นผู้ชาย หากผู้ต้องขังหญิงต้องการรับการรักษาจากแพทย์ผู้หญิง ก็สามารถทำการร้องขอได้เป็นรายกรณี (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 53) ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ เช่นเดียวกับการรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 52) และในเรือนจำหญิงส่วนใหญ่ได้จัดตั้งหน่วย Well Women

Clinics เพื่อให้บริการเฉพาะด้านแก่ผู้ต้องขังหญิง ได้แก่ การตรวจทรวงอก การตรวจภายใน การวางแผนครอบครัว

4.5.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังไทยกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายไทยในเรื่องสิทธิการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังไว้ว่าในเรือนจำทุกแห่งให้จัดให้มีสถานพยาบาล เพื่อเป็นที่ทำการรักษาพยาบาล ผู้ต้องขังป่วย เริ่มตั้งแต่เริ่มแรกที่รับตัวผู้ต้องขัง โดยให้แพทย์ตรวจอนามัยของผู้ที่ถูกรับตัวเข้าไว้ใหม่ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกฎหมายเรือนจำในต่างประเทศ ถึงแม้ในทางปฏิบัติจะไม่มีแพทย์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำด้วยปัญหาขาดบุคลากรทางการแพทย์ กฎกระทรวงฯ ข้อ 38 จึงได้บัญญัติทางแก้ไขให้แพทย์สามารถเข้ามาตรวจผู้ต้องขังใหม่แรกรับได้ในวันอื่น

ด้วยปัญหาขาดแคลนแพทย์ กฎกระทรวงฯ ข้อ 39 จึงบัญญัติให้เรือนจำต้องจัดให้มีผู้มีความรู้พอสมควรมีหน้าที่ประจำสถานพยาบาลนั้น ทุกเรือนจำให้มีแพทย์ประจำการ โดยเฉพาะเรือนจำที่ไม่มีแพทย์ประจำการให้แพทย์สังกัดบังคับบัญชากรมสาธารณสุขเป็นแพทย์เรือนจำ

เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้สิทธิรักษาพยาบาลของประชาชนทั่วไปในไทย ส่วนใหญ่อยู่ในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล ซึ่งสิทธิดังกล่าวครอบคลุมถึงการตรวจคัดกรองความเสี่ยง โดยการตรวจสุขภาพทั่วไปตามความจำเป็น และการตรวจโรคมะเร็ง ทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่กรมราชทัณฑ์ยังไม่มีกำหนดให้ผู้ต้องขังป่วยได้รับการคุ้มครองสิทธิการรักษาพยาบาล การตรวจป้องกันโรค ให้ได้รับการรักษาพยาบาลเท่าเทียมกับประชาชนทั่วไป

กรณีผู้ต้องขังป่วยหนักหรือป่วยเป็นโรคที่ต้องใช้แพทย์เฉพาะทางรักษา ถ้าการตรวจรักษาแพทย์ตรวจพบว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บซึ่งจำเป็นต้องส่งออกไปรักษาตัวนอกเรือนจำให้แพทย์แจ้งต่อพัศดีและทำรายงานยื่นต่อผู้บังคับบัญชาการเรือนจำ ในรายงานนั้นให้ชี้แจงอาการเจ็บป่วยที่ตรวจพบ ความเห็นในเรื่องโรคหรือชนิดของการป่วยเจ็บ และสถานรักษาพยาบาลนอกเรือนจำที่เห็นควรให้จัดส่งตัวไปรักษาพยาบาล และกรณีผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์หรือมีลูกอ่อน กฎหมายเรือนจำไทย ให้จัดเป็นผู้ป่วยเจ็บโดยอนุโลม ให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามสมควรและกรมราชทัณฑ์ยังกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงมีครรภ์ไว้โดยเฉพาะด้วย ในส่วนนี้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกฎหมายเรือนจำต่างประเทศ

กฎหมายเรือนจำของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดในการตรวจสอบสุขภาพและการรักษาพยาบาลผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังที่มีอายุ 35 ปี บริบูรณ์ ต้องได้รับการตรวจป้องกันโรคทุกสองปี โดยเฉพาะการตรวจป้องกันเกี่ยวกับโรคหัวใจและความดันโลหิต โรคไต โรคเบาหวาน

สำหรับผู้ต้องขังชายเมื่อมีอายุครบ 45 ปี บริบูรณ์ มีสิทธิร้องขอให้ตรวจเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคมะเร็งได้อย่างมากปีละหนึ่งครั้ง

ส่วนผู้ต้องขังหญิงเมื่อมีอายุครบ 40 ปี บริบูรณ์ มีสิทธิร้องขอให้ตรวจเพื่อป้องกันโรคเกี่ยวกับโรคมะเร็งได้อย่างมากปีละหนึ่งครั้ง

เยอรมันกำหนดให้ผู้ต้องขังได้สิทธิในการรักษาพยาบาล การตรวจสอบสุขภาพของผู้ต้องขังเท่าเทียมกับการรักษาพยาบาลกับประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นการที่รัฐคุ้มครองสิทธิการรักษาพยาบาลของทุกคนเท่าเทียมกันไม่ว่าในฐานะใด

ส่วนผู้ต้องขังหญิงของอังกฤษ ที่รับการรักษาพยาบาลภายในเรือนจำมีสิทธิที่จะเลือกรับการักษาพยาบาลจากเจ้าหน้าที่ผู้หญิงเป็นการเฉพาะได้ ในส่วนของแพทย์โดยมากจะเป็นผู้ชาย หากผู้ต้องขังหญิงต้องการรับการรักษาจากแพทย์ผู้หญิง ก็สามารถทำการร้องขอได้เป็นรายกรณี (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 53) ผู้ต้องขังมีสิทธิเลือกที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ เช่นเดียวกับการรักษาพยาบาลนอกเรือนจำ (HM Prison service & the Prison Reform Trust, 2003, p. 52) และในเรือนจำหญิงส่วนใหญ่ได้จัดตั้งหน่วย Well Women Clinics เพื่อให้บริการเฉพาะด้านแก่ผู้ต้องขังหญิง ได้แก่ การตรวจทรวงอก การตรวจภายใน การวางแผนครอบครัว

อังกฤษให้สิทธิผู้ต้องขังในการเลือกแพทย์และสิทธิที่จะเข้ารับการรักษา การตรวจโรค หรือแม้กระทั่งสิทธิในการที่จะปฏิเสธการรักษา โดยประชาชนทั่วไปใช้สิทธิรักษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รัฐเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ในระบบรัฐสวัสดิการ ผู้ต้องขังในอังกฤษก็เช่นเดียวกัน มีสิทธิรักษาพยาบาลโดยกรมราชทัณฑ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย จัดว่าเป็นระบบรัฐสวัสดิการเช่นเดียวกับบุคคลภายนอก ทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ซึ่งในกฎหมายเรือนจำในประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิตรวจร่างกายเพื่อป้องกันโรคได้หรือเลือกแพทย์ที่จะทำการรักษาได้ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเรือนจำในต่างประเทศใส่ใจในเรื่องสุขภาพร่างกาย การตรวจโรคเพื่อป้องกัน เป็นสิทธิที่ผู้ต้องขังพึงได้รับและเป็นการตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน

ในด้านเวชภัณฑ์ทางการแพทย์มีการกำหนดมาตรฐานไว้ โดยมีเวชภัณฑ์ตามบัญชียาพื้นฐานที่กรมราชทัณฑ์กำหนดและมีปริมาณยาเพียงพอได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ต้องขัง โดยต้อง

จัดการบริหารเวชภัณฑ์และคลังยาอย่างมีประสิทธิภาพและผู้ต้องขังได้ในไทยอนุญาตให้ผู้ต้องขังเก็บยารักษาโรคได้บางชนิดและกรมราชทัณฑ์ได้อนุญาตให้เรือนจำหรือทัณฑสถานจัดจำหน่ายยารักษาโรคบางประเภทในร้านสงเคราะห์ซึ่งเป็นข้อดีในการให้ผู้ต้องขังมียารักษาโรคที่เป็นการเจ็บป่วยเล็กน้อยต่างกับกฎหมายเรือนจำอังกฤษห้ามผู้ต้องขังไม่สามารถเก็บยาใดๆไว้กับตนเองได้ ดังนั้น ผู้ต้องขังจะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่พยาบาลทราบถึงยาที่ผู้ต้องขังจำเป็นต้องใช้ เพื่อให้แพทย์ของเรือนจำเขียนใบรับรองแพทย์ให้หน่วยเภสัชกรรมของเรือนจำจ่ายยาให้แก่ผู้ต้องขัง ด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัย

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาในกฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและอังกฤษ ให้สิทธิผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาสามารถร้องขอการรักษาพยาบาลจากแพทย์หรือทันตแพทย์และจ่ายค่าใช้จ่ายในการรักษาเอง โดยได้ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลแต่ในประเทศไทยกับไม่มีกำหนดในกฎหมายราชทัณฑ์ไทย

กฎหมายเยอรมนีกำหนดให้ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการดูแลด้วยอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตาและการได้ยิน เครื่องเสริมร่างกาย อุปกรณ์ช่วยในทางกระดูกและอื่นๆ ที่จำเป็นเฉพาะกรณีเพื่อความมั่นใจในผลการรักษาพยาบาล หรือความสมดุลเนื่องจากความพิการ เมื่อคำนึงถึงระยะเวลาในการถูกจำคุกแล้วมีความชอบธรรมกับการบังคับโทษ

ในด้านต้นทุนกรณีเงินช่วยเหลือค่าฟันปลอมและการครอบฟัน รัฐจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด ด้วยความเห็นชอบของผู้ต้องโทษ

นับว่ากฎหมายเรือนจำเยอรมันให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังในเรื่องการรักษาพยาบาลเป็นอย่างมากกฎหมายเรือนจำไทยน่าจะนำในส่วนนี้มาพิจารณาเพิ่มสิทธิให้แก่ผู้ต้องขังไทย

นอกจากนี้ เรือนจำอังกฤษกำหนดให้ผู้ต้องขังป่วยมีสิทธิปฏิเสธการรักษาได้ การรักษาพยาบาลโดยแพทย์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขัง แพทย์ต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบถึงวิธีการรักษา ขั้นตอนการรักษา เว้นแต่ผู้ต้องขังเป็น โรคติดต่อร้ายแรง และประวัติการรักษาของผู้ต้องขังเป็นความลับห้ามเปิดเผย เว้นแต่ ประวัติมีความสำคัญทางด้านความปลอดภัยทางสุขภาพของผู้ต้องขังคนอื่น แสดงให้เห็นว่าการราชทัณฑ์อังกฤษให้ความสำคัญทางด้านความปลอดภัยทางสุขภาพของผู้ต้องขัง เว้นแต่จะกระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น กรณี โรคมะเร็ง หรือ โรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ต้องขังไว้มากกว่าที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำและเป็นการแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังให้ใกล้เคียงกับบุคคลทั่วไปมากขึ้น

4.6 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ

4.6.1 สิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการดูแลผู้ต้องขังในเรื่องความสะดวก สุขอนามัยทางร่างกายและสวัสดิการต่างๆ ดังนั้นกรมราชทัณฑ์ไทยจึงได้กำหนดให้พัศดีต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝาก ตัดผมสั้นหรือโกนผม โกนหนวดและเครา ตัดเล็บ อาบน้ำและขัดถูร่างกาย ตลอดจนทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มหลับนอนและเครื่องใช้ต่างๆ เกี่ยวกับคนและสิ่งของจำเป็นอื่นๆ ของผู้ต้องขังในด้านเครื่องใช้อนามัยส่วนตัว ได้แก่ สบู่ฟอกตัวผงซักฟอก แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ชันอาบน้ำ รองเท้าฟองน้ำ ผ้าอนามัย เป็นต้น

ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ได้มีการกำหนดการแจกจ่ายสิ่งของที่จำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง โดยได้ออกหนังสือถึงสำนักงบประมาณ เรื่องขอปรับปรุงมาตรฐานค่าใช้จ่ายผู้ต้องขังและกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดสิ่งของที่อนุญาตให้ผู้ต้องขังแต่ละคนมีเก็บไว้ในเรือนจำโดยสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นเกี่ยวกับการอนามัย นอกจากนี้เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆยังได้จัดให้มีการนำเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพของผู้ต้องขังมาจำหน่ายในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขัง

4.6.2 สิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆและส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสะอาดของร่างกายสุขอนามัย ไว้ว่า ผู้ต้องขังจะได้รับการดูแลในเรื่องการจัดหาน้ำเพื่อทำความสะอาดของร่างกาย ผม และเรือนจำพึงจัดหาของใช้ที่จำเป็นเพื่อสุขภาพและความสะอาดของผู้ต้องขังจะต้องจัดเตรียมให้ผู้ต้องขังได้รับการดูแลเรื่องการตัดผม ผู้ต้องขังชายควรจะได้รับ การโกนหนวดอย่างสม่ำเสมอ

4.6.3 สิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็น ในชีวิตอื่นๆ ของผู้ต้องขังตามกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักการสำคัญว่า สุขภาพอนามัยในทางกายของผู้ต้องขังจะต้องได้รับการดูแลด้วยมาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองสุขภาพอนามัยและความสะอาดสิ่งของ ดังนั้นผู้ต้องขังอาจครอบครองหรือรับสิ่งของที่เจ้าหน้าที่บังคับโทษมอบให้ สิ่งของในครอบครองที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวหรือสิ่งของที่ทำเป็นต่อการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัวและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ผู้ต้องขังจะได้รับจากเจ้าหน้าที่บังคับโทษในจำนวนหนึ่ง ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับสิ่งของต่างๆ ที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวและสิ่งของที่ทำเป็นต่อการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัวและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ จากการเยี่ยม ผู้ต้องขังอาจซื้อเครื่องดูแลทำความสะอาดร่างกาย และสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ได้เองด้วยเงินประจำตัว (Hausgeld) หรือเงินติดกระเป๋า (Taschengeld)

การจับจ่ายใช้สอยนั้นไม่สามารถซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไปนอกจากที่ทางเรือนจำได้จัดหามาให้เท่านั้น แต่ในกรณีผู้ต้องขังไม่มีเงินประจำตัว (Hausgeld) หรือเงินติดกระเป๋า (Taschengeld) โดยมีใช้ความผิดของตน เขาอาจได้รับอนุญาตให้ซื้อสิ่งของในจำนวนที่สมควรจากเงินตนเอง (Eigengeld)

ผู้ต้องขังที่ชราหรือพิการ ไม่สามารถทำงานได้ หรือไม่เคยได้รับค่าชดเชยจากการตกงานเลย หรือไม่ได้รับค่าชดเชยการตกงาน ให้ผู้ต้องขังคนนี้ได้รับเงินติดกระเป๋าตามสมควรถ้าเขายังต้องการ ในเรื่องนี้ให้ปรับใช้กับผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับค่าแรงงานสำหรับการทำงานด้วย

4.6.4 สิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

ในด้านการอนามัยและสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นตามกฎหมายกระทรวง (The Prison Rules 1999) ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ในห้องน้ำเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยในทางกายของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการดูแลด้วยมาตรการที่จำเป็นในการคุ้มครองสุขภาพอนามัยและความสะอาด เครื่องนอนก็ควรจะได้รับการทำงานทำความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ และในกฎกระทรวงยังได้กำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถซักผ้าได้ในเวลาที่เหมาะสม เรือนจำต้องจัดหาน้ำเพื่อใช้ทำความสะอาดร่างกาย สระผม โกนหนวดเคราได้ทุกวันและตัดผม แต่ผู้ต้องขังจะไม่ยินยอมที่จะตัดผมก็ได้ เจ้าพนักงานเรือนจำจะบังคับให้ผู้ต้องขังตัดผมไม่ได้

ระเบียบเรือนจำ ได้ระบุไว้ให้ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้มีสิ่งของในความครอบครองในห้องขังได้ ยกตัวอย่างที่เป็นสิ่งของที่จำเป็นในชีวิต เช่น เครื่องโกนหนวดใช้แบตเตอรี่

สำหรับผู้ต้องขังหญิงจะได้รับแจกอุปกรณ์ทำความสะอาด รวมทั้งเครื่องใช้ส่วนตัวสำหรับหญิง ทางเรือนจำจัดให้มีผลิตภัณฑ์บำรุงผิวและเส้นผมจำหน่ายที่ร้านค้าสวัสดิการ (HM Prison Service, 2008, p. 43) อย่างไรก็ตาม ในส่วนของผลิตภัณฑ์ชำระล้างร่างกายและอุปกรณ์ดูแลผม เรือนจำก็มีจัดให้ผู้ต้องขังเช่นกัน หากผู้ต้องขังไม่ซื้อจากร้านค้าสวัสดิการ แต่จะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นของผู้ต้องขังเป็นรายกรณีด้วย

ในส่วนการทำความสะดวกเสื้อผ้าและชุดชั้นใน เรือนจำจะจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ซักชุดชั้นในแยกเป็นสัดส่วนจากที่ล้างภาชนะ และที่ชำระล้างร่างกาย

ผู้ต้องขังสามารถจะจับจ่ายใช้สอยซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวและสิ่งของที่จำเป็นต่อการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัวและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ จากร้านค้าสวัสดิการได้ โดยเงินบางส่วนผู้ต้องขังได้มาจากเงินที่ได้รับจากรัฐ เป็นค่าใช้จ่ายในการถูกจองจำและเงินตอบแทนจากการทำงาน

4.6.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ของผู้ต้องขังไทยกับมาตรฐานสากลและกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในกฎหมายไทยในเรื่องสิทธิการได้รับหรือมีสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ กรณีในด้านสุขอนามัยของร่างกายของผู้ต้องขังกรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการดูแลผู้ต้องขังในเรื่องความสะดวก สุขอนามัยทางร่างกายและสวัสดิการต่างๆ ดังนั้นกรมราชทัณฑ์ไทยจึงได้กำหนดให้พัศดีต้องจัดให้ผู้ต้องขังทุกคน เว้นแต่คนต้องขังและคนฝาก ตัดผมสั้นหรือโกนผม โกนหนวดและเครา ตัดเล็บ อาบน้ำและขัดถูร่างกาย ตลอดจนทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มหลับนอนและเครื่องใช้ต่างๆ เกี่ยวกับตนและสิ่งของจำเป็นอื่นๆ ของผู้ต้องขังในด้านเครื่องใช้อนามัยส่วนตัวได้แก่ สบู่ฟอกตัวผงซักฟอก แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ขันอาบน้ำ รองเท้าฟองน้ำฝอยอนามัย เป็นต้น ในส่วนนี้ที่ได้กำหนดไว้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำและเป็นหลักเดียวกันกับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเรือนจำต่างประเทศ

ในกฎหมายเรือนจำสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับสิ่งของต่างๆ ที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวและสิ่งของที่จำเป็นต่อการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัวและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ จากการเยี่ยมหลักปฏิบัตินี้เป็นหลักเดียวกันทั้งของไทยและอังกฤษ

กรณีผู้ต้องขังต้องการซื้อสิ่งของจำเป็นด้วยเงินของตนเองกฎหมายเรือนจำไทยได้กำหนดให้เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆ จัดให้มีการนำเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพของผู้ต้องขังมาจำหน่ายในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังซึ่งเป็นหลักปฏิบัติหลักเดียวกันกับของต่างประเทศที่แตกต่างคือเงินที่นำมาซื้อของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีผู้ต้องขังอาจซื้อเครื่องดูแลทำความสะอาดร่างกายและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ ได้เองด้วยเงินประจำตัว (Hausgeld) หรือเงินติดกระเป๋า (Taschengeld) การจับจ่ายใช้สอยนั้นไม่สามารถซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไปนอกจากที่ทางเรือนจำได้จัดหามาให้เท่านั้น แต่ในกรณีผู้ต้องขังไม่มีเงินประจำตัว (Hausgeld) หรือเงินติดกระเป๋า (Taschengeld) โดยมีใช้ความผิดของตน เขาอาจได้รับอนุญาตให้ซื้อสิ่งของในจำนวนที่สมควรจากเงินตนเอง (Eigengeld)

ผู้ต้องขังที่ชราหรือพิการ ไม่สามารถทำงานได้ หรือไม่เคยได้รับค่าชดเชยจากการตกงานเลย หรือไม่ได้รับค่าชดเชยการตกงาน ให้ผู้ต้องขังคนนี้ได้รับเงินติดกระเป๋าตามสมควรถ้าเขายังต้องการ ในเรื่องนี้ให้ปรับใช้กับผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับค่าแรงงานสำหรับการทำงานด้วย

อังกฤษผู้ต้องขังสามารถจะจับจ่ายใช้สอยซื้อสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวและสิ่งของที่จำเป็นต่อการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตัวและสิ่งจำเป็นในชีวิตอื่นๆ จากร้านค้าสวัสดิการได้ โดยเงินบางส่วนผู้ต้องขังได้มาจากเงินที่ได้รับจากรัฐ เป็นค่าใช้จ่ายในการถูกจองจำและเงินตอบแทนจากการทำงาน

พิจารณาหากผู้ต้องขังไทยที่มีฐานะยากจนหรือไม่มีญาติมาเยี่ยมอาจได้รับผลกระทบจากการที่ไม่มีสิ่งของจำเป็นในด้านเครื่องใช้อนามัยส่วนตัว เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมี

น้อยแต่จำนวนผู้ต้องขังมีมาก ผู้ต้องขังอาจไม่ได้รับจากรัฐอย่างเพียงพอและไม่มีเงินพอที่จะซื้อจากร้านสงเคราะห์ได้แต่ในต่างประเทศรัฐจัดเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายในการถูกจองจำ ซึ่งไทยควรจะนำหลักดังกล่าวของต่างประเทศมาพิจารณาให้ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับเงินจากรัฐนอกเหนือจากเงินที่ได้แบ่งสรรจากเงินทำงานและเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องขังชราและพิการอีกด้วย

พิจารณาของอังกฤษสำหรับผู้ต้องขังหญิงจะได้รับแจกอุปกรณ์ทำความสะอาด รวมทั้งเครื่องใช้ส่วนตัวสำหรับหญิง ทางเรือนจำจัดให้มีผลิตภัณฑ์บำรุงผิวและเส้นผมจำหน่ายที่ร้านค้าสวัสดิการ (HM Prison Service, 2008, p. 43) อย่างไรก็ตาม ในส่วนของผลิตภัณฑ์ชำระล้างร่างกายและอุปกรณ์ดูแลผม เรือนจำก็มีจัดให้ผู้ต้องขังเช่นกัน หากผู้ต้องขังไม่ซื้อจากร้านค้าสวัสดิการ แต่จะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นของผู้ต้องขังเป็นรายกรณีด้วย มีบทบัญญัติแยกออกมาต่างหากในเรื่องสุขอนามัยแสดงถึงความใส่ใจของสิทธิของผู้ต้องขังโดยพิจารณาเป็นรายบุคคล